

RUS GÖNÜLLÜ SAVAŞÇILAR VE RUSYA'DA ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

Russian Volunteer Warriors and Emergence of Private Military Companies in Russia

Mehmet Erkan KILLIOĞLU¹

¹Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, mehmeterkan@comu.edu.tr, orcid.org/0000-0002-3146-2609

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
17.12.2021

Kabul/Accepted:
26.04.2022

DOI:
10.18069/firatsbed.1038011

Anahtar Kelimeler
Özel Askeri Şirketler, Rus
Gönüllü Savaşçılar, Rus
Özel Askeri Şirketleri,
Wagner Grup.

Keywords
Private Military
Companies, Russian
Volunteer Warriors,
Russian Private Military
Companies, Wagner Group.

ÖZ

Antik Çağ'da Mısırlılardan başlayarak, yakın döneme kadar hemen her imparatorluk yabancı askeri unsurları kendi adına savaşırma yoluna gitmiştir. Kâğıt üzerinde ticaret işletmesi olarak gözükken ama sıklıkla istihbarat ve gizli askeri operasyonlarda kullanılan bu şirketler özellikle 2003 yılında Irak'ın ABD tarafından işgali ve sonrasında sıklıkla gündeme geldikleri için daha fazla bilinir ve tanınır hale gelmiştir. Ordudan emekli edilen veya ettirilen profesyonellerden oluşturulan özel askeri şirket personeli düzenli ordu birliklerinin tabi olduğu kurallara bağlı kalmadan çalıştırılmıştır. Ulusal güvenlik ve çıkarlarını gerçekleştirmek için benzer askeri şirketleri Rusya'da kullanmaya çalışmıştır. Ancak bu noktada Rusya Federasyonu Anayasası ve kanunlarından kaynaklanan bazı kısıtlamalar ortaya çıkmıştır. Rus Anayasası ve Rus Ceza Kanunu paralı askerlik ve özel asker şirketlerin kurulmasına izin vermemiş ve bu türden yapılanmaları ve faaliyetleri kanun dışı olarak nitelendirmiştir. Gerek bu nokta gerekse de uluslararası güvenlik şirketleri piyasasına gerek ekonomik sorunlar gerekse de silahlı kuvvetlerinden gelen muhalefet sebebiyle geç kalan Rusya Federasyonu şirketleri pazardan Batılı şirketler kadar pay alamamıştır. Bu çalışmada Rusya'nın olaylara doğrudan müdahil olmadığı durumlarda kullanıldığı gönüllü savaşçı uygulaması ve daha sonra Wagner Grup'la özdeşleşen özel askeri şirketler sistemi kurma girişimlerinin ilk dönemi, 1999-2013 yılları arasındaki dönem açıklayıcı ve kronolojik bir yöntemle açıklanmaktadır.

ABSTRACT

Starting with the Egyptians in the Ancient Age, almost every empire has tried to make foreign military elements fight on its own behalf. These companies, which appear to be commercial enterprises in theory, but are frequently used in intelligence and secret military operations, have become more known and recognized, especially after the invasion of Iraq by the USA in 2003. Private military company personnel composed of military professionals retired or dismissed from the armed forces. Russia has also tried to use private military companies in order to realize her national security and interests. However, some restrictions originating from the constitution and criminal code of the Russian Federation made that solution difficult. The Russian Constitution and the Russian Penal Code does not allow the establishment of mercenary and private military companies and describe such organizations and activities as illegal. Additionally, the Russian military companies, were late for the international security market because of economic problems and the opposition from the armed forces. In this study, the first period of the establishment of the private military company system, the period between 1999 and 2013, is explained in the chronological method.

Atf/Citation: Killioğlu, M. E. (2022). Rus Gönüllü Savaşçılar ve Rusya'da Özel Askeri Şirketlerin Ortaya Çıkışı. *Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 2(635-648).

Sorumlu yazar/Corresponding author: Mehmet Erkan KILLIOĞLU, mehmeterkan@comu.edu.tr

1. Giriş

Özel Askeri Şirketler'in (ÖAŞ) yüzyıllardır var olduğu iddia edilmektedir. Bu iddianın sahibi olan P.W. Singer, özel askeri şirketlerin tarihini incelediği çalışmasında savaşta paralı askerlerin kullanımının savaşın kendisi kadar eski olduğunu iddia etmektedir. Antik Çağ'da Mısırlılardan başlayarak, yakın döneme kadar hemen her imparatorluk yabancı askeri unsurları kendi adına savaşırma yoluna gitmiştir (Singer, 2008; Jones vd, 2021: 8 dipnot 2, bölüm 1). Modern zamanda ise ilk kez 1960'lı yıllarda Emekli İngiliz SAS Subayı David Stirling tarafından kurulan özel askeri şirketler, temelde devletlerin yurtdışı istihbarat faaliyetlerini ticari işletme adı altında perdelemek amacı ve ihtiyacından ortaya çıkmış gözükmektedir. Kâğıt üzerinde ticaret işletmesi olarak gözükse de sıklıkla istihbarat ve gizli askeri operasyonlarda kullanılan bu şirketler özellikle 2003 yılında Irak'ın ABD tarafından işgali ve sonrasında sıklıkla gündeme geldikleri için daha fazla bilinir ve tanınır hale gelmiştir. Burada da ABD'nin başta Cenevre Anlaşmaları olmak üzere uluslararası hukuk kurallarına uymak istememesine bir çözüm olarak kullandığı özel askeri şirketler tehlikeli ve istenmeyen işlerde kullanılmıştır. Ordudan emekli edilen veya ettirilen profesyonellerden oluşturulan özel askeri şirket personeli düzenli ordu birliklerinin tabi olduğu kurallara bağlı kalmadan çalıştırıldılar. Ulusal güvenlik ve çıkarlarını gerçekleştirmek için benzer askeri şirketleri Rusya'da kullanmaya çalışmıştır. Sovyet döneminden kalan ve modernize edilmeyen zorunlu askerlik sistemi sebebiyle bazı zorluklar yaşanan Rusya Federasyonu bu zorluğun üstesinden gelmek için Çarlık Rusya'sı döneminden beri kullanılan "Gönüllülük" uygulamasını yeniden canlandırma yoluna gitmiştir. 90'lı yıllarla birlikte başta ABD olmak üzere, Batılı devletlerin yaptığı gibi özel askeri şirketleri bu açığı kapatmak için kullanma yoluna gitmiştir.

Bu çalışmada hem Rusya'da tarihi bir arka planı da olan Gönüllülük uygulaması ve özel askeri şirketlerin ortaya çıkışı ve gelişiminin ilk dönemi olarak kabul ettiğimiz 1999-2013 yılları arasındaki zaman dilimine değinilmiştir. Rus Anayasası ve Rus Ceza Kanunu paralı askerlik ve özel asker şirketlerin kurulmasına izin vermemiş ve bu türden yapılanmaları ve faaliyetleri kanundışı olarak nitelendirmiştir. Gerek bu nokta gerekse de uluslararası güvenlik şirketleri piyasasına ekonomik sorunlar ve silahlı kuvvetlerinden gelen muhalefet Rus Özel Askeri Şirketlerine (ÖAŞ) olumsuz bir etkiye bulunmuş mudur? Çalışmanın ana araştırma sorusu bu konuya odaklanmıştır.

Rusya'nın askeri, siyasi ve sosyal sistemi içinde bir zaaf noktası olarak duran bu konunun bilinir hale gelmesi Rus güvenlik ve dış politikası anlamında konunun uzmanlarının daha fazla veriye sahip olmasını sağlayacaktır. Rusya'nın kendine has askerlik sistemi ve onu da kapsayan güvenlik anlayışı hakkında bilgi üretimi alana yapılması beklenen katkı olarak ön plana çıkmaktadır. Bu konunun çalışması sırasında başta Rusça kaynaklar birincil kaynak olarak, bu kaynaklar daha sonra İngilizce kaynaklarla desteklenerek ve ikincil kaynak olarak kullanılmıştır. Çalışmanın ortaya çıkmasında açıklayıcı ve kronolojik bir metot tercih edilmiştir. Çalışmanın konusu olan Gönüllülük uygulaması ve özel askeri şirketlere olan ihtiyaç Rusya Federasyonu'nun askerlik sistemi kaynaklıdır. Bu sebeple öncelikle Rusya Federasyonu'nun askerlik sistemi ile ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra çalışma konusuna dönmek uygun olacaktır.

2. Rusya Federasyonu'nun Askerlik Sistemi

Rusya Federasyonu'nun silahlı kuvvetlerinde 1990'ların başından itibaren profesyonel unsurları da bünyesinde barındıran bir askerlik sistemi geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu ihtiyacı ortaya çıkaran temel sebep ise Sovyet döneminin bakiyesi olarak miras alınan askerlik sistemidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler, savaştan elde ettikleri tecrübelerin ışığında bir Soğuk Savaş dönemi stratejisi geliştirmiştir. Bu stratejinin ana hareket noktası, gelecekte yaşanacak çatışmaların her ne kadar nükleer silahların kullanılması ihtimali olsa da, İkinci Dünya Savaşı'nın son birkaç yılında yaşanan çatışmalarla benzerlik göstereceğidir. Bu savaşlar ve çatışmalarda tümenler, kolordular ve ordular gibi büyük askeri formasyonlara ihtiyaç duyulacaktır. Yine bu büyük askeri birliklerin düşman hatlarını yarması ve başarıya ulaşması için çok hızlı hareket etmesi gerekecektir. Bu dönemde Sovyetler Birliği siyasi ve askeri liderliği gelecekteki savaşlarda kullanılacak ordunun İkinci Dünya Savaşı sırasında silahaltına alınan ordu ile benzerlikler göstermesi gerektiğine inanılmıştır. Ancak ekonomiyi çökertmeden böyle büyük bir gücü beslemek ve göreve hazır tutmak için Sovyetler aynı askerlik sistemini kullanmaya devam etmiştir. Bu sisteme göre askerlik çağına gelen tüm erkekler iki yıl süreyle zorunlu askerlik yapacak, daha sonra da terhis edilecek ve sivil hayata geri dönecektir. Terhis edilmiş olan yedekler hazırlık seviyelerinin yüksek tutulması adına belirli zamanlarda seferberlik tatbikatı için geri çağrılacaklardır (Grau ve

Bartles, 2016: 3). Teoride uygulanabilir gözükse de bu sistemin uygulamada Sovyetler Birliği'nin astsubay kadroları için beklenmeyen sonuçları olmuştur. Sovyet askeri sisteminde iki yıllık mecburi askerlik hizmeti sırasında silahlı almanların önünde hiçbir ilerleme/kariyer imkânı yoktur. Bu yüzden Kızıldoru'da İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan astsubay sınıfı terhis edilmiştir (Leonov, 1993). Astsubay sınıfı olmadığı için Sovyet ordusunda en küçük birliklere dahi subaylar komuta etmiştir (Grau ve Bartles, 2016: 3).

Bu sistem, Sovyet ordusunun modernleşmeye çalıştığı 1960 ve 70'li yıllarda bir dizi sorunla karşılaşmıştır. İleri teknoloji ürünü olan ve çalıştırılması uzmanlık gerektiren silahların kullanımı ve bakımı uzmanlaşmış ve yetişmiş bir kadro gerektirmeye başlamıştır. Mevcuttaki iki yıllık zorunlu askerlik hizmeti gelişmiş silahları kullanacak personelin eğitimi ve istihdamı için yeterli ve verimli bir süre değildir. Bu yüzden de gelişmiş silahları Sovyet ordusunda subaylar kullanmıştır. Bu durum subayların komuta görevlerine ek olarak diğer görevleri de onlara yüklemiş ve iş yoğunluklarının artmasına sebep olmuştur. Bunun sonucu ise Kızıldoru subay sınıfının dikkatinin dağılması ve savaş alanında konsantrasyonlarının bozulması şeklinde olmuştur. Oysaki Batı ordularında bu türden görevler çoğunlukla astsubayların sorumluluğuna verilmiştir. Sovyet askeri liderliği bu uygulamanın insan gücünün verimsiz bir şekilde kullanımına sebep olduğunun farkına varmıştır. Bu yüzden de komuta kademesi Gedikli Başçavuş kadroları ihdas etme yoluna gitmiştir. Bu kadrolara zorunlu askerlik hizmetini tamamlamış olan gönüllüler arasından seçim yapılmıştır. Ancak bu yeni grup, subaylar tarafından sevilmemiştir. Gedikli Başçavuşlara genel olarak bazı teknik işler ve küçük askeri birliklerin komutası gibi görevler verilmiş ama bu durum asla rutin bir uygulama ve görev halini almamıştır. Bu yüzden de Sovyet ordusundaki astsubayın Batı ordularındaki astsubaylarla hemen hiçbir ortak noktası yoktur (Donnelly, 1998: 180-182). Rusya Federasyonu'nda 2008 yılında gerçekleştirilen askeri reformla tüm gedikli başçavuş kadroları lağvedilmiş ve astsubay kadrosuna dönüştürülmüştür (Grau ve Bartles, 2016: 3).

Rusya Federasyonu'nda mevcutta zorunlu askerlikle profesyonel askerliğin bir arada bulunduğu bir askerlik sistemi vardır (Gavrilov, 2012). Bu yeni sistemde astsubaylar değil, subaylar askerlerin temel eğitimden sorumludur. SSCB'nin dağılmasından sonraki dönemde askerlik, Rus ordusundaki "Dedovschina" sistemi ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik darboğaz sebebiyle pek de popüler değildir¹. Bu durumun üstesinden gelmek için girişilen orduyu profesyonelleştirme çabaları da ekonomik zorluklar sebebiyle yarım kalmıştır. Rusya Federasyonu, ortaya çıkan bu açığı kısmen gönüllüler kısmen de özel askeri şirketlerle kapatmaya çalışmıştır.

3. Gönüllü Savaşçılar ve İlk Özel Askeri Şirketler

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması, eski Sovyet etki ve nüfuz bölgesinde kalan ve bağımsız olan veya olmak zorunda kalan ülkelerde bir güç boşluğuna sebep olmuştur. Oluşan bu güç/otorite boşluğu sebebiyle özellikle eski Sovyet toprakları ve nüfuz alanında bir dizi etnik çatışma ortaya çıkmıştır. SSCB'nin ardılı olarak ortaya çıkan Rusya Federasyonu'nun bozulmuş olan ekonomik durumu iç siyasette de istikrarsızlığa sebep olmuştur. Rusya siyasetindeki Atlantikçi kanat bu durumdan kurtulmanın yolunu Batı ve onun kurumları ile daha fazla entegrasyonda görmüştür. Bu entegrasyonu savunan liberal kanadın iktidarda bulunması Rusya Federasyonu'nun bu çatışmalarda geleneksel müttefiklerini yoğun bir şekilde desteklemesine engel olmuştur. Rus devleti içindeki Batı/Atlantik Bloğu karşıtı Avrasyacı grup ise bu sorunu "Gönüllüler" kullanımını ile aşılmasını savunmuş ve fırsatını bulunca da bu planını uygulamıştır. Çünkü Gönüllülük kavramı ve uygulaması önce Sovyetler Birliği daha sonra da Rusya Federasyonu'nun doğrudan müdahil olma zorunluluğunu ortadan kaldırırken, Rus geleneği ve tarihinde karşılığı olan bir kavram olması sebebiyle kamuoyunda, özellikle Afganistan işgalinden sonra ortaya çıkan cılız muhalefetin de yeniden ortaya çıkmasını önlemiştir (Maynes, 2018).

Çatışma bölgelerine giden bu gönüllüler ve onlar sayesinde edinilen saha tecrübesi daha sonraki dönemlerde ortaya çıkacak olan "Özel Askeri Şirket/Private Military Company (ÖAŞ)" konseptinin gelişiminde önemli roller oynamıştır. Balkanlardan Orta Asya'ya kadar olan bölgede ortaya çıkan istikrarsızlık kuşağındaki çatışmalarda Rus gönüllülerle, başıbozuklar tecrübe kazanmıştır. Bu sayede asimetrik savaş taktiklerini gerçek çatışma ortamında bizzat uygulamışlardır. Ek olarak Rus gönüllülerin mevcudiyeti SSCB'nin dağılması ile

¹ Dedovschina, Sovyet Ordusunda ve günümüz Rus silahlı kuvvetlerinde yeni gelen askerlerin taciz edilmesi ve istismarı ve şiddete maruz kalmasına verilen isimdir (Saçar, 2020: 233).

Rusya Federasyonu'nun azalmaya başlayan popülaritesini yeniden arttırmıştır. Sonuç olarak Rus gönüllüler Moskova'ya, yakın çevresinde dondurulmuş çatışma bölgeleri oluşturarak Batı yayılmasını önleme ve çatışmaları kendi çıkar ve politikaları çerçevesinde kullanma, suiistimal etme imkânını vermiştir.

3.1. Rusya'nın Gönüllü Savaşçılar Kullanma Politikasının Tarihi Arka Planı

Rus gönüllülerin bölgesel çatışmalarda kullanılması Rus Devleti'nin çok eskiden beri kullandığı yöntemlerden biridir. Paralı Asker tanımı Rus toplumu açısından istenmeyen ve küçük düşürücü, ülkenin de dış politika söylemine zarar veren tehlikeli bir tanımlama olarak görülmektedir. Bu sebepten dolayı "Gönüllü" tabirinin kullanımı tercih edilmiş, bu tabirin kapsamına dış politika söyleminin de etkisi ile adalet vb. kavramlar da eklenerek meşruiyeti artırılmaya çalışılmıştır. Fikri zemini hazırlandıktan sonra Rus gönüllüler 1812-1917 yılları arasındaki dönemde cereyan eden bölgesel çatışmalarda (çoğu da Osmanlı Devletine karşı) görev almıştır. Bazı olaylarda Rus gönüllülerin çatışmalara katılması Avrupa'daki jeopolitik dengelerin yeniden şekillenmesine sebep olmuştur. Bu duruma örnek olarak Yunan Bağımsızlık Savaşı (1829) ve İtalyan Bağımsızlık Savaşı verilebilir. Bu sayılanların her ikisinde de Rus müdahalesi mevcuttur. Yunan ayaklanmasına Çarlık Rusya'sı ve Rus toplumundan da büyük bir destek gelmiştir. Yunan isyancılara yapılan yardım Rusya için ülke çapında sivil bir proje haline gelmiştir. Ancak Rus gönüllülerinin altın çağı 1875'te patlak veren Hersek İsyanı olmuştur. 1875-1876 yılları arasında devam eden ve sonrasında 1878 yılında Berlin Konferansı'nın toplanması ile sonuçlanan bu isyana Çarlık Rusya'sı silah, malzeme ve personel sağlayarak örtülü ama aktif bir şekilde katılmıştır (Karasev, 2009: 109-136). Rus Çarı II. Aleksandır da Çarlık ordusu personelinden Balkanlara gitmek isteyenlere resmi izin vermiştir. Ancak İsyana tek destek veren ülkenin Çarlık Rusyası olduğunu söylemek yanlıştır. İsyana başka devletler de destek vermiştir ancak aralarında propagandasını en iyi yapan ülkelerden birisi Rusya'dır. Yoksa Avusturya-Macaristan da istemeyerek de olsa isyana destek vermiştir (Aslantaş, 2009: 112).

Genel olarak Gönüllülük (*Dobrovolchestvo*) ve gönüllülerin statüsü hakkında Rus Devleti'nin görüşü onların kendi eylemlerinden sorumlu bağımsız bireyler olduğu yönündedir. Kendi özgür iradeleri ile bir eyleme girmişlerdir bu yüzden Rus Devleti'nin onlara karşı hiçbir yükümlülüğü yoktur ve eylemlerinden de sorumlu değildir. Peki, Rus Devleti'nin kendisi ile organik bir bağı olmadığını iddia ettiği bu gönüllünün profili nasıldır? Onu da kısaca tarif etmek gerekirse; Ortalama bir Rus gönüllü, genelde yükseköğrenim görmüş, güncel olayları takip eden ve olaylar hakkında ortalama bir bilgisi olan ancak bazı psikolojik sorunları da olabilen bir kişidir. Sanılanın aksine çoğu kaybedecek hiçbir şeyi olmayan suçlular değildir, daha ziyade idealist yanı ağır basan kişilerdir (Sukhankin, 2019a: 2).

Gönüllülük (*Dobrovolchestvo*) ve Adalet (*Spravedlivost*) terimleri, özellikle 2014 yılından sonra, Rus siyasi liderliği tarafından sıklıkla kullanılan ve destek gören söylemler haline gelmiştir. Bunun sonucunda ise Rusya'daki Gönüllülük ideolojisi devlet tarafından "istenmeyen" grupları meşgul etmek, ülke içindeki milliyetçi duyguları kışkırtmak ve siyasi tasarruflara gereken toplum desteğini harekete geçirmek için de kullanılan uygun bir araç haline gelmiştir. Bu yüzden bölgesel çatışmalara dolaylı yoldan katılmayı ve Rusya'ya vekâlet savaşı verme fırsatı vermelerine ek olarak gönüllüler Rus tipi Yumuşak Güç anlayışının da sacayaklarından birini oluşturmaktadır. Hatta bazı durumlarda Rus milli ideallerinin de gerçekleştirilmesinde kullanılmaya çalışılmaktadır. Sovyet döneminde ise gönüllülük biraz geri planda kalmış, onun yerine Enternasyonalizm kullanılmaya çalışılmıştır. Ancak bu konsept gönüllülüğe kıyasla daha az başvurulmuştur çünkü kamuoyu tarafından pek kabul görmeyen bir politika olmuştur. Sovyet Enternasyonalizmi Sovyetler Birliği dışındaki bölgelerde ve ülkelerde asker bulundurmakla özdeşleştirilmiştir ama daha önce de belirtildiği üzere kamuoyunun özellikle Afganistan İşgali sırasında ve sonrasında tecrübe ettiği travma sebebiyle ortaya çıkan tepkisi yüzünden elden geldiğince gizli bir şekilde yapılmıştır.² Ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki dönemde, Rusya Federasyonu'nun örtülü veya doğrudan dâhil olduğu tüm bölgesel çatışmaların tamamında Gönüllülük vurgusu tekrar ön plana çıkmıştır (Sukhankin, 2019a: 2-3).

² "Sovyetler Birliği'nin 1979-1989 yılları arasında süren Afganistan işgali 'Sovyetler'in Vietnam Savaşı' olarak bilinmektedir." (Braitwaite, 2011; Grau ve Gress, 2002; Tamarov, 2001; Borovik, 1990).

3.2. SSCB'nin Dağılmasından Sonra Eski Sovyet Nüfuz Bölgesinde Rus Gönüllüler

1990'lı yıllarda Rusya Federasyonu eski Sovyet nüfuz bölgesindeki gelişmeleri etkileme veya yönlendirme gücünü ekonomik ve siyasi sebeplerden ve içine düştüğü ideolojik kaostan dolayı, önemli ölçüde kaybetmiştir. Bu yüzden ilk başlarda kendi Yakın Çevresi'ndeki çatışmalara ve sorunlara doğrudan dâhil olma noktasında tereddütler yaşamıştır. Rusya Federasyonu'nun sıkıntılarını aştıktan sonra çevresindeki olaylara dahli Sovyet dönemindeki eski gücüne yeniden erişmek için çatışmaları kışkırttığı şeklinde iddialara sebep olmuştur. Bu iddiaların kaynağı Batı dünyasıdır ve söylenenler pek de haksız değildir (Sukhankin, 2019a: 3). Çünkü Rusya Federasyonu Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra uluslararası sistemde güç dengesinin kendi aleyhinde döndüğünü fark etmiştir. Zayıf düştüğü anda ortaya çıkan bu olumsuz durumu değiştirmek ve daha önce kendisine bağlı olan eski Sovyet cumhuriyetlerini dengelemek için “*Yakın Çevre Doktrini*”ni geliştirmiştir.³ Rusya Federasyonu öncelikle güneydeki devletleri ve onların yer aldığı coğrafyayı dış politikasının öncelikli konusu ve etki alanının yeniden tesis edilmesi gereken stratejik önemdeki bölge olarak tanımlamıştır (Mikail, 2007: 254). Bunun sonucunda bu bölge Rusya Federasyonu açısından güvenikleştiği için, Rusya Federasyonu bu bölgede veya yakınında ortaya çıkan her türlü gelişmeden haberdar olmaya özel bir önem vermiştir. Rusya Federasyonu uygulamaya koyduğu bu politikasıyla yakın çevresindeki eski Sovyet yeni Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde kalan Rus azınlığın haklarını ve sınırlardaki güvenlik sorunlarını ileri sürerek bu devletleri eskisi gibi olmasa da siyasi, askeri ve ekonomik olarak Moskova'ya bağımlı hale getirmek istemiştir. Bunun için de Soğuk Savaş döneminde dondurulmuş olan bölgesel sorunları ve çatışmaları kullanma yoluna gitmiştir (Kanbir ve Sanmartin, 2020).

İsmi sıkça duyulan bu Donmuş Çatışma Bölgeleri tabiri ve onunla ilişkilendirilen siyasi kriz hali genellikle etnik/dini açıdan birbirinden farklı olan toplulukların tabi oldukları devletle yaşadıkları siyasal sorunlar sonucunda ortaya çıkmakta ve çoğunlukla ayrılma, self-determinasyon talebi sonuçlanan bir süreç olmaktadır (Bebler, 2015; Lachert, 2019). Bu tür sorunlu bölgelerin bir kısmı Eski Sovyet etki ve kontrol alanında bulunmaktadır. Çünkü Sovyetler olası bir ayrılık talebine karşı Milliyetler ve Yerleşirme (*Korenizatsiya*) gibi politikalarla kendine tabi olan ülkeleri aralarında sorunlar olacak ve bu sorunların çözümü için de kendisine başvurulacak şekilde dizayn etmiştir (Ferro, 1998: 142; Özcan, 2005: 13-14). Bu yüzden büyük bir bölümü SSCB döneminden miras olan bu sorunların giderilmesi ya da taraflar arasında sürdürülebilir bir barış ortamının yaratılması hususunda coğrafi, tarihsel, sosyo-kültürel ve siyasi nedenlerle Rusya Federasyonu kilit önemde kalmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, Rusya Federasyonu, sorunun tarafları ile arabulucu rolünde irtibata geçmekte; gerektiğinde onlara destek olmakta ve yakın çevresinde yer alan ve donmuş çatışma bölgelerinin varlığından muzdarip olan bu ülkelerin dış politikalarını kendi istediği yönde manipüle etmeye çalışmaktadır (Stack ve Zraick, 2015, Orttung ve Walker, 2015). Dağlık Karabağ, Transdinyester, Abhazya, Güney Osetya ve 2014'ten bu yana da Donbass (Donetsk ve Luhansk bölgeleri) bu donmuş çatışma alanlarının en önemlileri arasında sayılabilir (Tüysüzoğlu, 2017: 187-188). Abhazya, Güney Osetya ve Donbass örneğinde olduğu gibi zamanı geldiğinde tekrar gündeme getirilmektedir. Rusya, yukarıda ismi zikredilen donmuş çatışma alanlarından Dağlık Karabağ, Transdinyester'de 1990'lı yıllarda yaşanan çatışmalarda aleni bir şekilde ÖAŞ kullanmıştır (Arnold, 2019: 11).

90'lı yıllar sadece Doğu Avrupa ve Rusya için önemli yıllar değildir; Soğuk Savaş'ın sona ermesi Balkanlar için de dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde yarımadada Soğuk Savaş düzeninin yıkılması sonucu patlak veren çatışmalar ve iç savaşlar Rus gönüllülerin katılımını da beraberinde getirmiştir. Rus gönüllülerin

³ Yakın Çevre (Rusçası: Blizhniye Zarubezhiye) Doktrini.

“Yakın Çevre Doktrini, Rusya Federasyonu'nun toprakları dışında kalan eski Sovyet bölgesinde (Baltık ülkeleri, Ukrayna, Orta Asya ve Kafkasya) yer alan ülkelere yönelik geliştirilen ve uygulamaya konulan dış politika konseptidir. Bu noktada Rusya Federasyonu politika yapıcılar tarafından Yakın Çevre tabiri ile atıfta bulunulan kavram Sovyetler Birliğinden kopan devletleri tarif etmektedir. Sovyetlerin dağılmasından sonra onun bakiyesi olan devletleri bir arada tutmak için kurulan Bağımsız Devletler Topluluğu coğrafyası birebir örtüşen bu alanda entegrasyonun yeniden sağlanmasının Rusya Federasyonu için bir mecburiyet olduğu noktasından hareket eden bu doktrin, zamanla daha geniş bir kabul görür hale gelmiştir. İlk kez 1993 yılında dönemin Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin tarafından uygulamaya geçirilen Yakın Çevre Doktrini'ne göre, Rusya eski Sovyetler Birliği bölgesinde güvenlik ve istikrarın sağlanmasından sorumludur. Bu sorumluluğu yüzünden Rusya Federasyonu askeri planlamada yakın çevresine öncelik vererek bu alanı “yaşamsal çıkar alanı” olarak tanımlamıştır. 2001 yılından sonraki dönemde Rusya, ‘Yakın Çevre’ ülkeleri üzerindeki etkinliğini daha da artırmış, sadece ekonomik değil, güvenlik alanında da etkin olmaya başlamıştır.” (Dağı, 2002: 183; Canar, 2013: 164; Yapıcı, 2010: 393).

Balkanlar'daki çatışmalara katılması onlara çatışmalarda hibrit operasyonların ilk örneklerini sergileme, güçlü bir ideolojik söylem geliştirme ve sürekli bir propaganda/ideoloji tesis etme ve hepsinden önemlisi de askeri ve paramiliter özellikleri bir araya getirme fırsatı sağlamıştır. Bu kapsamda 1992 yılı yazında pek çok büyük Rus şehrinde Sırbistan davasına sempati duyan Rus gönüllüleri toplamak amacıyla askere alma büroları açılmıştır. Bürolara başvuran gönüllülerden ilk birliği Aleksander Zagrebov isimli bir Rus Kazak kurmuştur. Zagrebov takma adıdır, kendisinin hakkında çok az bilgi olmakla birlikte, genel kanaat Afgan savaşına katılmış eski bir özel kuvvet subayı olduğu yönündedir. O dönemde Zagrebov'un Visegrat'taki Sırp Cumhuriyeti/Republika Srpska ile irtibatı vardır ve 1992'de Krajina'da Sırların safında savaşmıştır. Zagrebov'un Rusya içinde asker topladığı iki önemli merkez Saratov ve Moskova'dır. Saratov'daki eleman teminini yerel askeri komiserlik koordine etmiştir. Bu yöntem daha sonra Özel Güvenlik Şirketlerine eleman temininde de kullanılacaktır. Toplanan gönüllü güçlerin temelini emekli askerler, Rus Kazaklar ve bölgesel çatışmalara katılan milisler oluşturmuştur. Bu kampanya Rus kamuoyu tarafından duyulduktan sonra Rusya Federasyonu Adalet Bakanlığı "Rusya Federasyonu Anayasası'nda paralı askerlik faaliyetleri ile ilgili bir hüküm bulunmadığı" yönünde bir açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Bu açıklamayı Federal Güvenlik Servisi'nin (FSB) "*kanundışı militan devşirme*" faaliyetlerine son verilmesi ikazı takip etmiş ve FSB Basın Sözcülüğü bu türden faaliyetlerin iç politikaya yönelik girişimler olduğunu ve bu durumun bazı siyasi ve ideolojik gruplar tarafından kendi propagandalarını yapmak adına suiistimal edildiğini ifade etmiştir (Sukhankin, 2019a: 7).

Eski Yugoslavya topraklarındaki savaşı durduran Dayton Antlaşması'nın imzalanması ile Balkanlar'daki Rus gönüllü varlığı sona ermiştir. O zamandan beri Sırların Dayton Antlaşması'nı imzalamasına ve Rusya Federasyonu ile ters düşmesine neyin sebep olduğu konusu tartışılmaktadır. Bu durumla ilgili elbette farklı yorumlar ve açıklamalar mevcuttur. Ancak çoğunlukla iki görüş üzerinde hem fikir olunmaktadır. Bunlardan ilki Sırların barış yapmak ve Rus gönüllüleri de ülkelerine geri göndermekten başka bir şanslarının kalmadığı iddiasıdır. Savaş meydanındaki dört yıl süren üstünlüklerine rağmen Sırlar açısından dengeler 1994-1995 yılları arasında değişmeye başlamıştır. 1994 yılında Müslüman (Boşnak)-Hırvat Federasyonu'nun kurulması ve bu gelişmeyi takiben Batı Dünyası tarafından desteklenen Hırvat ordusunun silahlandırılması ve eğitimi ve yeniden organizasyonu muharebe meydanındaki güç dengesini Müslüman-Hırvat Federasyonu lehine değiştirmeye başlamıştır. Ek olarak Sırlar artık savaş yorgunudur; askeri olarak zorlanmaktadır. Ekonomileri de iflas etmiş durumdadır (Glenny, 1996: 279). Ayrıca Krajina'nın kaybı 1995 Ağustos-Eylül ayları arasında Sırları askeri açıdan zora sokmuştur. Bu yüzden Sırlar daha fazla toprak kaybetmemek için ateşkes yapmayı kabul etmiştir (Glitman, 1996-1997: 75).

Bu şartlar altında Dayton Antlaşması aslında Sırlar açısından oldukça makul bir anlaşmadır. Antlaşma kendilerine Bosna'nın %49'unu ellerinde tutma ve Belgrat'la yakın işbirliği içinde olacak Sırp Cumhuriyeti'nin (Republika Srpska) varlığının uluslararası kamuoyu tarafından tanınması imkânını sağlamıştır. Bu konu ile ilgili ikinci görüşe göreyse, bu görüşün taraftarları da muharebe alanında yaşanan kayıpların 1995 yazında Sırların seçeneklerini sınırlandırdığını kabul etmekle birlikte, bu sayılanların tek başına Belgrad'ı anlaşma masasına oturtmaya yeterli olmadığını iddia etmektedirler. Bu görüşün taraftarları konu ile ilgili Slobodan Miloseviç'i işaret etmektedirler. Miloseviç ülkesinin imkânlarının sınırlarını bilmektedir. Balkanlardaki savaşın uzun süreli olamayacağını çünkü ülke nüfusu ve ekonomisinin bu yükü kaldıramayacağını görmektedir. Ülkeye uygulanan yaptırımlar da durumu daha da kötüleştirmiştir (Glenny, 1996: 270).⁴ Balkan uzmanı Laura Silber bu noktada Miloseviç'in ile ilgili farklı bir iddia ortaya atmıştır. Ona göre Dayton Antlaşması'na giden süreci anlamak için önce Miloseviç-Karadziç rekabetini anlamak gerekmektedir. Miloseviç bir ideolog değil, siyasetçidir. Siyasetten gelen alışkanlığı ile pragmatik bir kişiliği olan Miloseviç için önemli olan şey iktidarını sürdürmektir. Silber'e göre Miloseviç, savaş meydanındaki tüm başarısızlıkları ustaca Karadziç'in üstüne yıkmış ve halk nezdindeki itibarını zayıflatmıştır. Bitirici hamlesini de Saraybosna'yı Müslüman-Hırvat Federasyonu idaresine bırakarak yapmıştır (Silber, 1996: 69). Yaşanan bu gelişmeler sonucunda taraflar Dayton Antlaşması'nı imzalamaya razı olmuştur ve Balkanlardaki savaş da sona ermiştir. Balkanlarda hizmetlerine artık ihtiyaç kalmayan Rus gönüllülerin büyük bir kısmı Rusya'ya geri dönmek zorunda kalmış, çok azı Balkanlarda kalmaya devam etmiştir.

⁴ "1990-1994 yılları arasında Sırbistan'ın Gayrisafi Milli Hasılası yarı yarıya azalmıştır" (Vejvoda, 1996: 104).

Yukarıda anlatılan olayların sonucunda Rusya Federasyonu Balkanlardaki savaştan önemli dersler çıkarmıştır. Buradan elde edilen tecrübelerin ışığında yakın çevrede cereyan edecek çatışmalarda karma yapıdaki küçük birliklerin en iyi ve işlevsel çözüm olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen tecrübelerle göre mevcudu 10 kişiye kadar olan küçük askeri birliklerin yeni tür savaşlarda en etkili ve kullanışlı birlik tipi olduğu ortaya çıkmıştır. İlginçtir ki Rus siyasi-askeri liderliği özellikle 2011 yılında Libya'da iç savaş patlak verene kadar bu tür askeri formasyonlarla fazla ilgilenmemiştir. Ancak bu tarihten sonra Rusya, Batı'ya karşı yürüttüğü gayri nizami savaş stratejisinin bir parçası olarak ÖAŞ daha yoğun bir şekilde kullanmaya başlamıştır. Rusya, 2015 yılından sonraysa, ÖAŞ'lerin dış politika aracı olarak kullanımına hız vermiştir (Jones vd, 2021: 1 ve 14). Keza farklı bölgelerdeki çatışmalarda yerel güçlerin de Rus gönüllüler ve düzenli birlikleri ile birlikte kullanılmasının daha faydalı olacağı görülmüştür (Sukhankin, 2019b). Bu tecrübenin etkisiyle Rusya Federasyonu uluslararası arenada etkisini arttırmak için Özel Kuvvetler, ÖAŞ ve istihbarat örgütleri ile diğer resmi ve gayri resmi kurumları birlikte kullanmaya başlamış, bu yolla elde ettiği ekonomik ve siyasi kazanımlarını korumayı amaçlamıştır (Jones vd, 2021: 1). Denemesi Yugoslavya İç Savaşı'nda yapılan karma askeri yapı kabul görmüştür. Örnekle açıklamak gerekirse Bosna savaşı sırasında Sırlar çatışma bölgesini bilmekte ve hareket planlamasına yardım etmiş, Ruslar ise çatışma sırasında gereken askeri uzmanlığı ve desteği sağlamıştır. Bu karma yapı daha sonra Rus özel kuvvetleri tarafından Suriye İç Savaşı'nda da kullanılmıştır (Sukhankin, 2019b).

Diğer taraftan, 2004 yılının başlarına kadar, bazı aşırı muhafazakâr Rus askeri uzmanları Balkanlardaki çatışmalarda Rus gönüllülerin elde ettiği tecrübelerden Rus ordusunun yararlanmasının gerektiğini savunmuştur. Bu gruba göre gönüllülerin elde ettiği tecrübe çok değerlidir ve özellikle dağlık bölgelerde yapılacak operasyonlarda faydası olacaktır. Yine bu noktada Rusya'nın azalan nüfusu sebebiyle askerlik çağına gelen yükümlü sayısında bir düşüşle karşılaşılırsa, Balkanlarda gönüllüler tarafından kullanılan küçük askeri birlikler ve onların tecrübeleri hayati önemde bir bilgi olacaktır. Ayrıca gelecekte yaşanabilecek çatışmalara katılacak gönüllülerin organizasyon yapısı ve seçim kriterlerinin yeniden düzenlenmesi gerektiğini Balkan tecrübesi açıkça göstermiştir. Hepsinden önemlisi ise Rus ordusu ve toplum nezdinde gönüllülük kültürünün desteklenmesi ve ön plana çıkarılması gerekmektedir. Bu sayede Çarlık Rusya'sı gönüllülük geleneği ile bağ kurulmasının önü açılacaktır. Bu öneriler Rusya Federasyonu yönetimince kabul görmüş ve bunun sonucunda 2014 yılı sonrasındaki dönemde yapılan Rus enformasyon operasyonlarının sacayaklarından birini bu yaklaşım oluşturmuştur.

Balkanlardaki savaşa Rus militanların katılımı gönüllülük söylemi ve Sırların haklarını koruma iddiası ile meşrulaştırılmaya çalışılsa da temelde idealist ve fedakâr ve ulvi amaçlar gözetilen bir hareket değildir. Genel olarak Balkanlardaki savaş Rus paralı askerlerin asimetrik/hibrid savaş konusunda tecrübe kazandıkları ve kendilerini geliştirdikleri bir eğitim alanı olmuştur. Burada tecrübe kazanan ve savaş gören paralı askerler Irak ve Afganistan'da faaliyet gösteren özel askeri şirketlerde kariyerlerine devam etmişlerdir (Sukhankin, 2019a: 8-9).

Bu noktada kendisi de Balkanlarda savaşan Igor Strelkov/Girkin'in 1999 yılında bir radyo programında yaptığı açıklamalara göz atmak faydalı olacaktır. Programda Girkin, Rus gönüllüleri ile ilgili iki noktaya dikkat çekmeye çalışmıştır: Bunlardan ilki pek çok Rus gönüllünün Balkanlara savaş tecrübesi kazanmak için gitmiş olmasıdır. Çünkü buradaki çatışmalar diğer bölgesel çatışmalara göre çok daha şiddetli ve yoğundur. İkincisi ise Rus Ceza Kanunu'na göre paralı askerler maddi çıkar kaygısıyla hareket eden ve çatışmaların yaşandığı ülke vatandaşı olmayan kişilerdir. Bu yüzden de gönüllü ile paralı askerleri birbirine karıştırmamak gereklidir. Bir çatışmaya gönüllü olarak katılırsanız, size para ödense dahi, kimse sizi paralı asker olmakla itham edemez, en azından kanunen. Gönüllü adının kullanımı ile Rus kanunlarına göre militanların suçlanmasının önüne geçilmiştir. Çünkü Rusya Federasyonu Anayasası'nın 13. maddesinin 5. paragrafında değinildiği üzere Özel Askeri Şirketler yasadışıdır.⁵ Yine 1996 tarihli Rus Ceza Kanunu'nun 208. maddesine göre federal kanunlarda ayrıcalık tanınmayan tüm silahlı hareketler de yasadışıdır (Bryjka, 2019: 3). Yine aynı kanunun 359. maddesi de paralı askerlik faaliyetlerini yasadışı olarak tanımlamaktadır. Bu maddeye göre paralı askerlerin toplanması, işe alınması, eğitimi, finansmanı vb., silahlı faaliyet ve çatışmalarda kullanımının karşılığı 4-8 yıl arası hapis cezasıdır (Jones vd, 2021: 9). Bu yasaklardan kaçınmak için Girkin'in bulunduğu bu

⁵ Özel Askeri Şirketler- ChVK-Chastnaya Voennaya Kompaniya.

nokta dikkate alınmış ve daha sonra Rus özel askeri şirketlerine kabataslak da olsa yol gösterici bir prensip olmuştur (Sukhankin, 2019a: 9).

Rusya dışında, diğer ülkelerdeki ÖAŞ uygulamalarına bakıldığında ise bu şirketlerin kesin olarak üzerinden anlaşılacak genel bir tanımlaması ve üzerinde genel uzlaşmaya varılmış bir kodifikasyon olmadığı görülmektedir. Ancak 21. Yüzyılda savaşın doğası ve icrasında ortaya çıkan değişimler sebebiyle önemleri hızla artmaya başladığı için ÖAŞ hakkında uluslararası hukuk çerçevesinde daha net tanımlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler tarafından 2005’de oluşturulan Çalışma Grubu’nun hazırladığı belgelerde ve İsviçre ve Uluslararası Kızıl Haç Örgütü girişimi ile ÖAŞ’in statülerinin ve tabi olacakları düzenlemeleri belirlemek amacıyla hazırlan ve 17 ülke tarafından imzalanan 2008 tarihli Montrö Belgesi’nde ÖAŞ hakkında bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Her iki girişim sonucunda ortaya çıkan tanıma göre ÖAŞ: “kendilerini nasıl tanımladıklarına bakılmaksızın askeri ve/veya güvenlik hizmetleri sunan özel iştirakler” olarak tarif edilmiştir. (Swiss Federal Department, 2008: 9).

4. İlk Rus Özel Askeri Şirketleri

Soğuk savaşın sona ermesi ve SSCB’nin dağılmasını takiben ABD, Balkanlar, Afganistan, Irak, Libya vd. bölgelerde uluslararası sistemi kendi plan ve politikalarına göre yeniden dizayn etmek adına ekonomik ve siyasi girişimlerin yanında askeri operasyonlara da girişmiştir. Rus devlet idaresi, ABD ve Batı dünyasının yabancı ülkelerdeki hükümetleri devirerek, etki alanlarını genişletmek adına yeni ve gizli bir yöntem geliştirdiklerini düşünmüştür. Rus devlet yönetimini bu düşünceye, ABD’nin siyasi ve askeri amaçlarına erişmek için büyük askeri birlikler yerine artan bir şekilde gayri nizami yöntemlere başvurması sevk etmiştir.⁶ Rusya bu hamleye benzer bir girişimle karşılık vermeye karar vermiştir çünkü Rusya ve onu halefi olan SSCB, Batı dünyasına karşı uzun yıllar gayri nizami savaş yöntemleri uyguladıkları için bu konuda bilgi birikimleri mevcuttur. (Jones vd, 2021: 12 ve 14).

1990’lı yılların sonlarına doğru Rus güvenlik güçleri ile irtibatlı kişi ve gruplar gönüllü olarak katıldıkları çatışmalarda elde ettikleri bilgi ve tecrübelerin maddi kazanca dönüştürülebileceğini düşünmeye başlamıştır (Arnold, 2019: 10). Bu kapsamda 1998-2013 yılları arasındaki dönemde ülkede Batı standartlarında bir dizi özel askeri şirket kurma girişimi yaşanmıştır (Jones vd, 2021: 14). Bir furya haline gelen bu durum sonucunda 20.000 kadar özel koruma hizmeti veren gerçek ve tüzel kişilik ortaya çıkmıştır. Bunların 4.000 kadarı özel güvenlik şirketi, 10-20 kadarı ise Özel Askeri Şirket’tir. (Kononov ve Valetski, 2013: 100).⁷ Ancak Rusya’nın kendine has şartları ve hukuki sınırlamaları sebebiyle ilk başlarda özel güvenlik şirketi ile özel askeri şirket sentezi olan karma yapılar da ortaya çıkmıştır. Bu karma yapı ilk özel askeri şirketlerin başarısız olmasının ana sebebidir (Sukhankin, 2019a: 10). Ancak yine de Rus ÖAŞ Moskova’nın gayri nizami savaş konseptinin önemli bir parçası olmaya devam etmiştir ve Rusya Federasyonu uluslararası alandaki etkisini arttırmak için ÖAŞ’leri kullanmaktadır (Arnold, 2019: 6; Jones vd, 2021: 12). Çünkü Rus istihbarat örgütleri ÖAŞ’lerin uluslararası alandaki potansiyelini fark etmiş ve Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya gibi potansiyel çatışma bölgelerinde nizami askeri birliklerin yerine kullanılacaklarını, bu sayede de oluşturulacak fiili durumların Batı dünyası ile uluslararası kamuoyunun daha az tepkisini çekeceğini öngörmüştür (Arnold, 2019: 10). Rus devleti ve istihbarat örgütlerinin bu öngörülerinde, Kırım’ın ilhakı sırasında ve sonrasında yaşananlara bakıldığında haklı çıktıkları görülmektedir.

Rusya Federasyonu’nun ÖAŞ askeri, siyasi ve ekonomik amaçlarını dolaylı strateji uygulayarak elde etme iradesi Kırım’ın ilhakı ve Doğu Ukrayna (Donbas bölgesi) ile sınırlı değildir. Çoğunlukla eski KGB ajanları ve emekli olmuş askerler tarafından kurulan bu şirketlerin hemen hepsi Kremlin’le ya irtibatlı olmuş ya da onun tarafından kontrol edilmiştir (Singer, 2008: 194; Lock, 1998: 1393-1426; Hasham, 2004: 7-9; Jones vd, 2021: 1). Ancak ilk kurulan bu Rus ÖAŞ’leri ikilem içinde kalmıştır. Bunun da temel sebebi, yukarıda da ifade edildiği üzere, Rus güvenlik güçleri ile istihbarat örgütleri ile irtibatlı kişi ve grupların görevleri sırasında

⁶ “Gayri nizami savaş, konvansiyonel veya nükleer savaşa göre daha düşük yoğunluklu faaliyetleri kapsayan dolaylı bir stratejidir. Rakibi zayıflatırken, gayri nizami savaş yöntemleri uygulayan ülkenin etkisini ve meşruiyetini arttırmayı amaçlar” (Jones vd, 2021: 12; Marten, 2019: 181-204).

⁷ “Rusya’da Özel Koruma Hizmetleri (Chastnoe Okhrannoe Predpriatie-ChOP), ticari temelde kişileri ve özel mülkiyeti korumak için faaliyet gösterir. Bu hizmetlerin dayandığı kanuni temel ise 1992 yılında yürürlüğe giren ve ‘Rusya’da Özel Detektiflik ve Koruma Organizasyonlarının Faaliyetleri’ hakkındaki 2487 sayılı kanundur” (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 22).

kazanmış oldukları bilgi ve tecrübelerin maddi kazanca dönüştürme isteği ile Kremlin'in emir ve planları doğrultusunda Rusya'nın yakın çevresinde yeniden etki tesisi için kullanılmak istenmeleridir. Ancak son on yılda Rusya Federasyonu yönetimi bu iki farklı ve çelişen amacı başarılı bir şekilde birleştirmeyi ve birbirine entegre etmeyi başarmıştır (Arnold, 2019: 11). Başarıya ulaşan bu planın ilk adımı olarak 1992 yılında Rusya Federasyonu Güvenlik Servisi (FSB) Rubicon'un kuruluşuna ön ayak olmuştur.⁸ 1990'lı yıllarda Rubicon'la başlayan bu süreçte Rusya Federasyonu'nda kurulan ilk özel askeri şirketler arasında dikkate değer olan birkaç tanesi aşağıdadır:

1. Antiterror-Orel (*Kartal*): Yakın zamana kadar, en ünlü Rus özel askeri şirketi “*Antiterror-Orel*” şirkettir. Bu Rus güvenlik şirketi, 1998 yılında Oryol'da “*POCA-Spetsnaz-Oryol özel kuvvetlerinin eski askerlerinin bölgesel kamu kuruluşu*” adıyla kurulmuştur ama resmi kuruluşu 2003 yılında devlet dışı bir eğitim kurumu olan “*Rus Paraşütçüler Birliği*”nin üzerinden olmuş ve Terörle Mücadele Eğitim Merkezi olarak tescil edilmiştir (Neelov, 2013: 27). Grubun sunduğu hizmetler arasında bina, arazi vb. fiziksel korunması, güvenlik konusunda eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi ve mayın temizleme işleri vardır. Personelinin % 40 kadarı askeri istihbarat veya Hava İndirme/Paraşüt Birliği Özel Kuvveti (*VDV Spetsnaz*), %40 kadarı Rus Özel Kuvvetleri (örneğin 7. Özel Kuvvetler Bölüğü-*ROSICH*) veya İçişleri Bakanlığı 1. Özel Görev Kuvveti (*Vityaz*) kökenlidir. Kalan %20'lik kısmı ise Rusya Federasyonu Ordusu Genel Kurmay Başkanlığı (*GU*), Spetsgruppa “*V*” (*Vympel*) ve Rus Donanması kökenlidir (Sukhankin, 2019a: 10). Grup ilk başta Moskova'nın doğrudan desteğiyle, 2005-2007 yıllarında Rus şirketleri Tatneft, Energoengineering ve Russian Engineering Company'nin Irak'taki tesislerinin ve personelinin korunması için anlaşma yapmıştır. Grup bu kapsamda 2004'ten 2007'ye kadar Irak'taki uluslararası misyonların korunmasını da sağlamıştır. Ancak Irak'ın ABD tarafından işgali bu durum sektöre uğramıştır. Şirket bu amaçla Irak'ta “*Tiger Top Rent Security*” adında ayrı bir birim kurmuştur. Tiger Top Rents Security önemli hale getiren şey daha sonra kurulacak olan bir dizi Rus özel askeri şirketine gereken zemini hazırlamasıdır.⁹ Irak'taki işleri ABD işgali ile bozulan Orel şansını Nijerya, Sierra Leone, Angola ve Hindistan'da denemiş, güvenlik danışmanlığı hizmeti vermiş ve kargo güvenliği sağlamıştır. Şirket en son 2008-2009 yıllarında Sırbistan'daki Niş ve Paraçin'de çalışmıştır (Sukhankin, 2019a: 10).

2. Antiterror: Bu şirket 2003 yılında kurulmuştur ancak faaliyetleri sebebiyle daha etkili olmuştur. VDV personeli tarafından kurulan şirketin kendi eğitim merkezi vardır ve Moskova'daki bazı nüfuzlu kişilerle de ilişkileri iyidir. İyi ilişkileri şirkete Tatneft, Energoingzhenering ve Rus Mühendislik Şirketi'nin Irak'taki güvenlik işlerini kazandırmıştır. 2004-2007 yılları arasında Antiterror Irak'taki Rus şirketlerinin güvenliğini sağlamak için oldukça aktif bir şekilde çalışmıştır. Hatta bu kapsamda 2005 yılında özel bir grup dahi kurmuştur. Ancak şirket kendisinden beklenen faydayı sağladığı düşünüldüğü için faaliyetine son verilmiştir (Konovalov ve Valetski, 2013: 95-103). Antiterror'den elde edilen tecrübe daha sonra kurulan şirketler için oldukça faydalı olmuştur. Bu şirketler arasında ilk akla gelenler ise Redut-Antiterror, Ferax¹⁰, Phoenix ve Moran Security Group'tur. Bunlardan Moran Security Group'un Wagner Group'la¹¹ irtibatı olduğu bilinmektedir (Sukhankin, 2019a: 10). Moran'da ayrılan paralı askerler 2013 yılında, bir başka Rus ÖAŞ olan Slavonic Corps'un kuruluşunda yer almışlardır (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 23).

3. Redut-Antiterror: Tiger Top Rent Security'nin kuruluşuna zemin hazırladığı özel askeri şirketlerden biri de Redut-Antiterror'dur (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 23). 2008 yılında kurulan Redut-Antiterror aslında bir dizi küçük grubu bünyesinde toplamış olan bir platformdur. Kuruluşu Rusya Federasyonu Dış İstihbarat Servisi (SVR), VDV, GU ve Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı Birlikleri (MVD) emekli personelinin girişimi sonucu olmuştur (Sukhankin, 2019a: 11). Redut-Antiterror, Rus ordusundan emekli olan askerlerden oluşmaktadır ancak kurucuların arasında Rus Hava İndirme Birlikleri'nin 45. Özel Kuvvetler Alayı'na mensup askerlerinin sayısının fazlalığı dikkati çekmektedir (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 23). Kurucuların hemen hepsi yurtdışı askeri operasyon veya barışı koruma görevi tecrübesine sahiptir. Daha sonra Centre-R adını alacak

⁸ “Rubicon, bilinen ilk Rus ÖAŞ'dir ve Bosna'da Sırpların safında savaşmıştır” (Arnold, 2019: 11-dipnot 46.)

⁹ “Rus araştırmacı Orhan Kemal bu şirketlerin hepsini ‘Orel Şirketleri’ olarak adlandırmaktadır” (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 22).

¹⁰ “Ferax hakkında açık kaynaklarda neredeyse hiçbir bilgi yoktur” (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 23).

¹¹ “Bazı Rus kaynaklarının iddialarına göre Wagner Grubu'nun resmi bir adı vardır ancak bu isim devletle olan bağlantısının deşifre olmaması adına kamuoyundan gizlenmektedir” (Martin, 2019: 181-204; Arnold, 2019: 6-18; Racz, 2020).

olan şirket Kuzey Irak, Suriye, Somali, Karayipler ve eski Yugoslavya'daki askeri operasyonlarda yer almıştır. Şirket personeli askeri danışman unvanı ile 2008 yılındaki Gürcü-Rus Savaşında görev yapmış ve Abhazya güçlerine askeri eğitim vermiştir (Sukhankin, 2019a: 11).

4. RBG Group: RBG Group üç özel güvenlik şirketi; Fortpost, Razvedka v Sfere Biznesa ve RSB-Group'un¹² birleşmesi ile 2005 yılında faaliyete geçmiştir (Sukhankin, 2019a: 11). Ancak resmi kuruluş tarihi ve yeri 2011, Moskova olarak geçmektedir. Şirketin kurucuları eski FSB ve GRU mensuplarıdır. Şirketin yöneticisi Oleg Krinitsyn'dir (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 23). Şirketin Türkiye, Almanya, İtalya ve Senegal'de irtibat büroları ve ofisleri vardır (Boiarskii, 2014). Ancak şirket herhangi bir askeri operasyonda görev almamıştır. Şirketin uzmanlık alanları; askeri danışmanlık, istihkâm-mayın temizleme, istihbarat toplama ve analizi, farklı türdeki kargo ve binalarla, deniz ticaret rotalarında silahlı koruma sağlanması olarak geçmektedir. Kuruluşunu takiben şirket özellikle Aden Körfezi, Gine Körfezi ve Malakka Boğazı gibi yüksek riskli bölgelerde birçok görev aldığı iddia edilmektedir. RBG Group ayrıca Libya Bingazi'de, Libya Çimento Şirketi'nin fabrikalarının mayınlardan temizlenmesinde çalışmıştır. RSB Group Kırım'ın işgalinde de kısmi rol almıştır (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 23). Fakat şirketin buradaki faaliyetleri lojistik ve gayri askeri konularla sınırlı kalmıştır (Sukhankin, 2019a: 11). Şirketin yöneticisi Oleg Krinitsyn'in açıkladığına göre şirkete alınacak elemanların seçiminde Vypel ve Alfa timi üyesi eski askerlere öncelik tanınmaktadır. Kendisi ile yapılan mülakatlarda Krinitsyn şirketin askeri sisteme göre yapılandırıldığını, buna komuta-kontrol, istihbarat toplama, dezenformasyon, baskın ve taktik hazırlık konularının da dahil olduğunu ifade etmiştir (Sukhankin, 2019a: 11). Bu konu ile ilgili çalışan Rus uzmanlara göre Rus ÖAŞ içinde en ciddi ve düzenli olanlardan biri RSB Group'tur. Çünkü Batılı tarza yakın faaliyet göstermektedir (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 23).

5. Moran Security Group: Moran Security Group, eski FSB ve Rusya Federasyonu Donanması mensuplarının ortak girişimi sonucu kurulmuştur (Morgenshtern, 2015: 166)¹³ Resmi kuruluş tarihi 2011 olarak verilir de bu tarihten çok önce de faaliyet gösterdiği iddialar arasındadır (Neelov, 2013: 30). Bu özel askeri şirket de facto bir şirketler konsorsiyumudur. Bütünü oluşturan küçük grupların hepsinin kendine has bir uzmanlık alanı vardır. Bu yüzden de sundukları hizmet ve görev kombinasyonun kapsamı benzer özel askeri şirketlerin sunduğundan daha geniştir. Moran Security sınır güvenliği ve gümrük kontrol, rehine kurtarma ve deniz korsanlarına karşı güvenlik, askeri operasyona hazırlık, yakın koruma konularında uzmanlaşmıştır (Ostensen ve Bukkvoll, 2018: 22). Rus kaynaklarına göre şirketin müşterilerinden birisi de Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esed'tir (Sukhankin, 2019a: 12). Bu şirket tarafından sunulan üst düzey askeri hizmetin sebebinin kurucularının özelliklerine bağlayabiliriz. Bunlardan birisi olan Boris Chikin Sovyet Ordusunda bilinen bir isimdir. Chikin, dağlık arazide keskin nişancı atışı (gorno-strelkovaya podgotovka) konusunda uzmandır. Afgan Savaşı sırasında Tacikistan, Duşanbe'deki askeri eğitim merkezinde görev yapmış ve Afganistan'a gönderilecek Sovyet özel kuvvetlerine keskin nişancı eğitimi vermiştir. 1990'lı yıllarda İsrail Güvenlik Akademisi Şirketi (Akademi) ve Çin'de ek eğitim almıştır. Bunlara ek olarak yabancı ülkelerdeki silahlı çatışmalara da katılmıştır (Sukhankin, 2019a: 12).

Diğer Rus özel askeri şirketlerinden farklı olarak Moran Security, en azından 2015 yılına kadar kendi gemi filosuna sahiptir. 2012 yılında Moran, gemilerinden birinin karıştığı bir skandalla gündeme gelmiştir. Şirketin gemilerinden biri olan Myre Seadiver ve mürettebatı silah kaçakçılığı yaptıkları suçlamasıyla Nijerya makamlarınca alıkonulmuştur. Gemide yapılan aramada Nijerya güvenlik güçleri AK-47 ve Benelli MR1 tüfekleri ve bu silahlara ait mermiler bulmuştur. Moran Security yönetiminin Nijerya'nın bu kararına tepkisi oldukça sıra dışı olmuştur. Şirket, Nijerya'yı açıkça tehdit etmiştir. Nijerya silahlı kuvvetleri ile karşılaşmaya hazır olduklarını, bunun için Rus Devleti ve onun silahlı kuvvetlerinin yardımına ihtiyaçları olmadığını açıklamıştır. Şirket yönetimi Rus Devleti'nin kendilerine izin vermesini beklediklerini açıklamıştır. Nijerya'da uzunca bir süredir çalıştıkları için ordu ve polislerin yetenekleri ve zafiyet noktalarını, askeri teçhizatlarını,

¹² “2011 yılında Moskova'da kuruldu. Şirketin yöneticisi Oleg Krinitsyn idi. Şirketin temel faaliyet alanı aktif korsanlık alanlarında (Hint ve Atlantik Okyanusu ve her şeyden önce Aden Körfezi) gemilerin korunması idi. Ayrıca, bu şirketin askeri uzmanları, özellikle Arap ülkelerinde faaldiler, VIP'leri koruyor, araç konvoylarına eşlik ediyor ve radar tesislerini vb. koruyor. Ayrıca RSB-Grup uzmanları ayrıca Kafkasya, Sırbistan, Afganistan ve Irak'ta mayın temizleme faaliyetlerinde çalışmıştır” (Vysokiy, 2017).

¹³ “Moran Security Group % 50 hissesine İngiliz Virgin Adaları merkezli Neova Holdings Ltd'nin ortak olduğu St. Petersburg merkezli bir özel askeri şirkettir” (Vysokiy, 2017).

“Moran Security, Redut-Antiterror gibi küçük grupların birleşmesi ile ortaya çıkmıştır” (Sukhankin, 2019a: 12).

hazırlık derecelerini gayet iyi bilmektedirler. Bu gerçek bir tehdit mi yoksa blöf müydü, tespit etmek oldukça zordur. 2014 yılından sonra şirket medyanın gündeminden düşmüştür ancak bu bilinçli bir tercihtir çünkü Moran Security Suriye ve Ukrayna'daki çatışmalarda faal olarak görev almaya devam etmiştir (Sukhankin, 2019a: 12-13).

6. Wagner Group: Adı Rus ÖAŞ ile özdeşleşen ve Rus özel güvenlik sektörü denildiğinde adı akla ilk gelen isimlerden birisi olan Wagner Group bir ÖAŞ'tir ama tipik bir ÖAŞ değildir (Marten, 2020). Şirketin Rus Devleti tarafından stratejik bir araç olarak kullanılmak ve ihtiyaç duyulan yerlerde serbestçe kullanılmak üzere kurulduğu sıklıkla dile getirilmiştir (Bellingcat, 2020; Cabelka, 2021). Rusya diğer ÖAŞ gibi Wagner Group sayesinde de yurtdışındaki riskli gizli operasyonlarını daha rahat bir şekilde yapabilmektedir. 2014 yılı Mayıs-2015 Şubat ayları arasında kalan dönemde kuruluşu tamamlanmıştır (Sukhankin, 2019c). Grup ö dönemde önce Ukrayna, daha sonra da Suriye'de faal olmuştur (Sukhankin, 2019d). Bu tarihler itibarıyla bakıldığında çalışma kapsamı dışında kalıyor olsa da önemli ve değinilmesi gereken bir Rus güvenlik şirketi olduğundan hakkında kısa bir bilgilendirme yapılması yoluna gidilmiştir.

Grubun kurucusu olarak emekli Yarbay Dimitri Utkin kabul edilmektedir. Şirketin ismi olarak kullanılan "Wagner" ise Utkin'in kod adıdır. Birinci ve İkinci Çeçen Savaşlarında görev yapmış olan Utkin'in 2013 yılında Rus Özel Kuvvetleri'nden emekli olduğu iddia edilmektedir. Ancak kâğıt üzerinde emekli olmuş olsa da Rus istihbarat örgütleri ile irtibatının devam ettiğini de iddialar arasında yer almaktadır (Cabelka, 2021). Wagner Group'tan önce Utkin, 2013 yılında Moran Security Group'u kurmuştur. Şirket denizcilik şirketlerine korsanlara karşı koruma sağlamakla iştigal etmiştir. Aynı yıl pazar paylarını arttırmak ve daha güçlü bir şirket halini almak için Moran Security ve Slavonic Corps birleşme yoluna gitmiştir. Bu girişim zamanlama olarak Suriye İç Savaşı'nın şiddetlendiği döneme denk gelmektedir (Sukhankin, 2019d).

Grubun yönetimi ilk yıllarında şu isimlerden meydana gelmiştir; Dimitri Utkin, Andrei Treshov (Sedaii) ve Aleksander Kuznetsov (Ratibor). 2017 yılına kadar işe alınan emekli askerlere Moskova yakınlarındaki Molkino özel kuvvetler üssünde eğitim verilmiştir. Şirketin sahibi olarak Rus oligark Yevgeni Prigozhin gözükmektedir. Prigozhin 2010 yılından bu yana Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin'den yakın destek görmektedir (Sukhankin, 2019d).

5. Sonuç

Sonuç olarak, 1999-2013 yılları arasında Rusya'da Batı dünyasından esinlenilerek oluşturulan özel askeri şirketlerinin başarısız olmasının en önemli sebebi çok fazla iş alarak daha fazla ekonomik kazanç sağlama kaygısı ve isteğinin öncelikli amaç olmasıdır. Ortaya çıkan başarısızlığa aşağıda sayılan sebepler de katkıda bulunmuştur. Bunlar sırasıyla;

Geçerli bir yasal zeminin olmaması: Yapılan tüm spekülasyonlara rağmen Rusya Federasyonu bünyesinde özel askeri şirketler ve çalışanları hakkında bir kanuni düzenlemeye gidilmemiştir. Rusya, ülke dışındaki devlet yatırımlarının güvenliğini sağlayan bazı güvenlik şirketlerini yasallaştırmıştır çünkü bu şirketler bizzat Rus Devleti tarafından kurulmuştur. Ancak Rus devleti genel olarak ÖAŞ'lerin yasallaştırılmasına genel olarak karşı çıkmaktadır (Jones vd, 2021: 9). Bu yüzden de özel askeri şirketler Rusya'da halen yasal değildir. Bu gerek ülke içinde gerekse uluslararası alanda çalışmanın öncelikli ön koşuludur (Sukhankin, 2019a: 13). Özel askeri şirketler teknik olarak Rusya'da yasadışıdır. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere; Rus Ceza Kanunu'nun 359. maddesi paralı askerlik ve bunun finansmanını suç olarak tanımlar. Bir asker ancak devlet için çalışabilir. Ek olarak aynı kanunun 208. maddesi de federal kanunlarda ayrıcalık tanınmayan tüm silahlı hareketlerin de yasadışı olduğunu ifade eder. Benzer bir yasak Rusya Federasyonu Anayasası'nın 13. maddesinde de mevcuttur (Dahlqvist, 2019: 1). Bu sorunu çözmek için dönemin Başbakanı Putin özel askeri şirketlerin yasallaştırılmasına destek çıkmıştır (Borshchevskaya, 2019: 7). O zamandan beri bu konu ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır ama bir sonuca ulaşamamıştır. Rus özel askeri şirketlerinin durumu uluslararası hukuk açısından da şaibelidir. 2008 yılında Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün rehberliğinde hazırlanan Montreux Belgesi'ni¹⁴ aralarında ABD ve Çin'in de bulunduğu 54 ülke imzalarken Rusya Federasyonu imzalamamıştır (Giles ve Akimenko, 2017: 2; Jones vd, 2021: 9). Bu da Rusya Federasyonu'nun iyi niyetine gölge düşüren bir hareket olarak yorumlanmıştır. Özel askeri şirketlerin kurulması ve faaliyetlerini sürdürmesi için yasal altyapının

¹⁴ "Montreux Belgesi silahlı çatışmalarda özel askeri şirketler ve özel güvenlik şirketlerini kullanan devletlerin tabi olacağı yasal sınırları belirlemeyi amaçlamaktadır" (Giles ve Akimenko, 2019: 2).

oluşturulması konusunda yaşanan gecikme ve ihmalkârlığın birden fazla sebebi vardır. Bunlardan en bilineni Rusya Federasyonu'nun siyasi askeri sistemi ile güvenlik bürokrasisinin özel askeri şirketlere karşı olmasıdır. Yasal altyapının olmaması olumsuz bir durumda inkâr edilmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda Rus özel askeri şirket çalışanları hak ihlali sebebiyle Uluslararası Adalet Divanı'na gittiklerinde, Rusya Federasyonu'nda kanuni olarak böyle bir yapının var olmadığı cevabı ile karşılaşmaktadırlar. Şikâyetle bulunanlara göre özel askeri şirket çalışanları, yani paralı askerler harcanabilir olarak görüldükleri için hemen her yerde yeterli ateş desteği verilmeden kullanılmaktadırlar. Bu yüzden de kayıpları yüzlerle ifade edilmektedir. Ancak asker olmadıkları ve kanunen de var olmadıkları savunması ile Rusya Devleti tarafından kullanılıp bir köşeye atılmaktadırlar. Resmi ordu personeli olmadıkları için Rus ordusu kayıp vermemiş olarak görülmekte, bu sayede de Rus Devleti kamuoyu baskısından kurtulmaktadır (Giles ve Akimenko, 2017: 3). Yasal altyapısı olmadığı için kayıt dışı çalışan ve gölge bir sektör haline gelen özel askeri şirketler hale belirsizliğe mahkûm durumdadır. Bu yüzden de yabancı ülkelerdeki yasal ticari projelere katılmamaktadırlar (Sukhankin, 2019a: 13). Oysaki uluslararası hukukun etrafından dolaşmak ve yaptırımlarından kurtulmak için başta Batılı Devletler tarafından kullanılan hazır kuvvet, paralı asker ordularındır. Askerlik görevi bu sayede fedakârlığın paylaşımı konusundan çıkarılıp uygun bir ücret karşılığında güvenliğinin sağlandığı bir hizmet haline getirildiğinden şirket personelinin kaybı veya yaralanması halinde kamuoyundan gelen tepkiler de daha az şiddetli olabilmektedir.

Özel askeri güvenlik pazarının istikrarsızlığı: Küresel özel askeri güvenlik pazarı 1991 yılı öncesinde Batılı şirketler tarafından paylaşılmıştır. Bu da gayet normaldir çünkü ilk özel askeri güvenlik şirketi 1967 yılında İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Watchguard International isimli bu şirket Ortadoğu ve Afrika'da faaliyet göstermiştir. Ancak ÖAŞ bu ilk evrede daha çok danışmanlık ve askeri eğitim hizmeti vermekle yetinmiştir. Bu durum 1990'lı yıllara kadar da fazla bir değişikliğe uğramadan devam etmiştir. Ancak 2001 Afganistan ve 2003 Irak işgali özel askeri şirketlere farklı bir gözle bakılmasını sağlamış ve onlara artan ihtiyaç ÖAŞ dönüştürmüştür. Ordulara göre daha hızlı ve daha esnek hareket edebilen ÖAŞ başta ABD olmak üzere pek çok devlet tarafından tetikçi olarak kullanılmıştır. Pis işler onlara yaptırılmıştır, bu sayede devletler ve ordular suçlamalardan uzak tutulmaya çalışılmıştır. Ancak tüm bunlara rağmen özel askeri şirketler personellerinin kalifiye olması sebebiyle oldukça uzmanlaşmış şirketlerdir. Gerek hükümetleri gerekse de görev sırasında kurdukları oldukça güçlü bölgesel bağlantıları bulunmaktadır. Bu sayede görev yapacakları yerler hakkında detaylı ve hızlı bir şekilde bilgi sahibi olabilmektedirler. Ek olarak, 1990'lı yılların sonlarında Batılı özel askeri şirketler çağın gereklerine uymak için eski çalışma usullerini değiştirmiş ve kendilerini kâğıt üzerinde de olsa ticari işletmelere dönüştürmüştür. Rus özel askeri şirketleri ise bu konuda daha yavaş kalmış ve dünya pazarındaki rekabet güçlerini kaybetmiştir. Bu duruma cevap olarak bazı Rus özel askeri şirketleri 1960'lı yılların yöntemlerini revize ederek 21. yüzyıl şartlarına uyarlamayı denemiştir. Bu da 2013 yılında Slavonic Corps Limited'in ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Tüm bu sayılanlar Rus özel askeri şirketlerinin gelişmesini devam etmesi ve yeni ortaya çıkan şartlara uymasına yardımcı olmuştur ancak daha önce de ifade edilen ve ülkenin anayasası ve kanunlarından kaynaklanan kısıtlamaları ortadan kaldırmamıştır. Bu kısıtlamalar hala bir sorun olarak ortada durmaktadır ve özel askeri şirketler konusundaki belirsizliğin sürmesine sebep olmaktadır. Bu nokta Rus dış politikası ve askeri stratejisi açısından çözüm bulunması gereken bir sorundur. Ülkenin dış politikasının zafiyet noktalarından birisi olan ve devletlerarası ilişkilerde uluslararası hukuka uygunluk argümanını hemen her fırsatta öne süren Rusya Federasyonu'nun sınırlandırılması için bu konunun incelenmesi ve kullanılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Arnold, T. D. (2019). The Geoeconomic Dimensions of Russian Private Military and Security Companies. *Military Review*, 99(6), 6-18.
- Aslantaş, S. (2009). Sırp İsyanı'nın Uluslararası Boyutu (1804-1813). *Uluslararası İlişkiler*, 6(21), 109-136.
- Bebler, A. (Ed.). (2015). *Frozen Conflicts in Europe*. Berlin: Barbara Budrich.
- Bellingcat. (2020). Putin Chef's Kisses of Death: Russia's Shadow Army's State-Run Structure Exposed, Bellingcat, <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2020/08/14/pmc-structure-exposed/>
- Boiarskii, A. (2014). Chastniki Boevykh Deistvii-Kakie Zadachi Budut Reshat Rossiiskie Kommercheskie Voiska. *Kommersant-Dengi*.
- Borovik, A. (1990). *The Hidden War: A Russian Journalist's Account of the Soviet War in Afghanistan*. New York: Groove Press.

- Borshchevskaya, A. (2019), *Russian Private Military Companies: Continuity and Evolution of the Model*. Philadelphia: Russia Foreign Policy Papers, Foreign Policy Research Institute.
- Braithwaite, R. (2011). *The Afgantsy: The Russians in Afghanistan 1979-1989*, Londra: Oxford University Press.
- Bryjka, F. (2019). *Russian 'Contractors' in the Service of the Kremlin*. Special Report, Varşova: Warsaw Institute.
- Cabelka, O. (2021). Wagner Group: The Extended Hand of Russian Federation's Hybrid Activities and The Clenched Fist of Russian Global Expansion, Security Outlines, https://www.securityoutlines.cz/wagner-group-the-extended-hand-of-the-russian-federations-hybrid-activities-and-the-clenched-fist-of-russian-global-expansion/#_ftn1
- Canar, B. (2013). *Soğuk Savaş Sonrasında Karadeniz*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Dağı, Z. (2002). *Rusya'nın Dönüşümü*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Dahlqvist, N. (2019). *Russia's (not so) Private Military Companies*. RUFBS Briefing No: 44. Stockholm: Swedish Defence Research Agency.
- Donnelly, C. N. (1988). *Red Banner: The Soviet Military System in Peace and War*. Coulsdon, Surrey: Jane's Information Group.
- Ferro, M. (1998). *Sovyet Rejiminin Milliyetler Politikası*. Uluslar ve Milliyetçilikler (Haz. J. Leca), İstanbul: Metis Yayınları.
- Gavrilov, Y. (2012). Lining up for the Beret: No End to Those Wishing to Serve in the VDV at the Enlistment Offices, Rossiskaya Gazeta, <https://rg.ru/2012/04/26/shamanov.html>
- Giles, K. ve Akimenko, V. (2019). Use and Utility of Russia's Private Military Companies. *Journal of Future Conflict*, (1), 1-29.
- Glenny, M. (1996). *The Fall of Yugoslavia* (3. Baskı). Harmondsworth: Penguin.
- Glitman, M. (1996-1997). US Policy in Bosnia: Rethinking a Flawed Approach. *Survival*, 38(4), 66-83.
- Grau, L. W. ve Gress, M. A. (2002). *The Soviet-Afghan War: How a Superpower Fought and Lost*, Lawrence, Kansas: University Press of Kansas.
- Grau, L. W. ve Bartles, C. K. (2016). *The Russian Way of War, Force Structure, Tactics, and Modernization of the Russian Ground Forces*. Fort Leavenworth: Foreign Military Studies Office.
- Hasham, M. (2004). Public Wars, Private Profit. *The World Today*, 60(6), 7-9.
- Jones, S. G., Doxsee, C., Katz, B., McQueen, E. ve Moye, J. (2021). *Russia's Corporate Soldiers, The Global Expansion of Russia's Private Military Companies*. New York: Center for Strategic and International Studies, Rowman and Littlefield.
- Kanbir, B. ve Sanmartin, R. (2020). Donmuş Çatışma Bölgeleri Nedir? Rusya Bu Bölgelerde Ne Kazandı, Ne Kaybetti? Euronews, <https://tr.euronews.com/2020/10/19/donmus-cat-sma-bolgeleri-nedir-rusya-bu-bolgelerde-ne-kazand-ne-kaybetti>
- Karasev, A. V. (1981). *1875-1878 Bosna-Hersek Ayaklanması ve Doğu Sorunu*. Moskova.
- Kononov, I. ve Valetski, O. (2013). *Evolyutsiya Chastnykh Voyennykh Kompaniy*, Tsentr Strategicheskoy Konyuktury. Pushkino.
- Lachert, J. (2019). *Post-Soviet Frozen Conflicts: A Challenge for European Security*. Varşova: Warsaw Institute.
- Leonov, V. N. (1993). *Blood on the Shores: Soviet Naval Commandos in World War II*. Annapolis: Naval Institute Press.
- Lock, P. (1998). Military Downsizing and Growth in the Security Industry in Sub-Saharan Africa. *Strategic Analysis*, 22(9), 393-426.
- Martin, K. (2019). Russia's Use of Semi-State Security Forces: The Case of the Wagner Group. *Post-Soviet Affairs*, 35(3), 181-204.
- Martin, K. (2020). The Wagner Group: Untangling the Purposes of a Russian Power Tool, Stanford: Stanford University, Freeman Spogli Institute for International Studies.
- Maynes, C. (2018). Russia's Shadow Armies: Soldiers, Mercenaries or Volunteers, The World, <https://theworld.org/stories/2018-03-15/russia-s-shadow-armies-soldiers-mercenaries-or-volunteers>
- Mikail, E. H. (2007). *Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası*. İstanbul: IQ Yayıncılık.
- Morgenshtern, A. (2015), *Kratkii Spravochnik-chastnye Voennye I Okhrannye Kompanii på Dannym*, ISOS.
- Ortung, R. ve Walker, C. (2015). Putin's Frozen Conflicts. Foreign Policy, <http://foreignpolicy.com/2015/02/13/putins-frozen-conflicts>
- Neelov, V. (2013). *Chastnye Voennye Kompanii v Rossii: Opyt i Perspektivy İspolzovania*. Tsentr Strategicheskikh Otsenok I Prognozov.
- Ostensen, A. G. ve Bukkvoll, T. (2018). *Russian Use of Private military and Security Sompanies, the*

- Implications for European and Norwegian Security*. Kjeller: Norwegian Defense Research Establishment (FFI).
- Özcan, S. A. (2005). *Bir Sovyet Mirası: Rus Azınlıklar*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Racz, A. (2020). *Band of Brothers: The Wagner Group and Russian State*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), <https://www.csis.org/blogs/post-soviet-post/band-brothers-wagner-group-and-russian-state>
- Saçar, A. (2020). *Ulus Devletin ve Modern Yurttaşlığın Oluşumunda ve Gelişiminde Düzenli Ulusal Orduların Rolü*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Silber, L. (1996). The Hero of Dayton: Slobodan Milosevic and the Politics of War and Peace. *World Policy Journal*, 13(1), 63-69.
- Singer, P. W. (2008). *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*. Ithaca: Cornell University Press.
- Stack, L. ve Zraick, K. (2015). Frozen Zones: How Russia Maintains Influence in the Post Cold War Era. The New York Times, <https://www.nytimes.com/interactive/2015/10/14/world/europe/russia-frozen-zonessyria.html>
- Sukhankin, S. (2019a). From ‘Volunteers’ to Quasi-PMCs: Retracing the Footprints of Russian Irregulars in the Yugoslav Wars and Post-Soviet Conflicts. *War by Other Means*, The Jamestown Foundation, 1-18.
- Sukhankin, S. (2019b). Russian Special Operations Forces: Image Versus Substance. *Eurasia Daily Monitor*, The Jamestown Foundation, 16(43). <https://jamestown.org/program/russian-specialoperations-forces-image-versus-substance/>
- Sukhankin, S. (2019c). Unleashing the PMCs and Irregulars in Ukraine: Crimea and Donbas, *Continuing War by Other Means*, The Jamestown Foundation, <https://jamestown.org/program/unleashing-the-pmcs-and-irregulars-in-ukraine-crimea-and-donbas/>
- Sukhankin, S. (2019d). Russian PMC in the Syrian Civil War: From Slavonic Corps to Wagner Group and Beyond, *Continuing War by Other Means*, The Jamestown Foundation, https://jamestown.org/program/russian-pmcs-in-the-syrian-civil-war-from-slavonic-corps-to-wagner-group-and-beyond/#_edn12
- Swiss Federal Department of Foreign Affairs & International Committee of the Red Cross (2008). “The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict”. https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf
- Tamarov, V. (2001). *Afghanistan: A Russian Soldier’s Story*. Berkeley, California: Ten Speed Press.
- Tüysüzoğlu, G. (2017). Rus Dış Politikasının Etkin Silahı: Donmuş Çatışma Bölgeleri. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(26), 185-219.
- Vejevoda, I. (1996). *Serbian Perspective*. International Perspectives on Yugoslav Conflict (Haz. A. Danchev ve T. Halverson), Londra: Palgrave Macmillan.
- Vysokiy, B. (2017). Glava 54. Rossiyskie ChVK, Pervye Shagi <https://www.proza.ru/2017/02/14/2214>
- Yapıcı, M. İ. (2010). *Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler*. Ankara: USAK Yayınları.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

---

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

Bu çalışmanın yazar/yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
